

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ ДОБРОСОВІСНОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕДУР У СФЕРІ БАНКРУТСТВА: ЯК ПРЕДМЕТ СУДОВОГО ОСКАРЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

COMPLIANCE WITH THE PRINCIPLE OF GOOD FAITH IN THE IMPLEMENTATION OF BANKRUPTCY PROCEDURES: AS A SUBJECT OF JUDICIAL APPEAL IN MARTIAL LAW

Колпаков В.К., д.ю.н.,
професор завідувач кафедри конституційного та адміністративного права,
Запорізький національний університет

Самойленко Г.В., д.ю.н., професор,
професор кафедри цивільного права,
Запорізький національний університет

Євтушенко Д.С.,
доктор філософії у галузі права (PhD),
старший викладач
кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізький національний університет

У статті досліджується принцип добросовісності як ключовий орієнтир сучасного українського інституту банкрутства та як самостійний критерій судового контролю в умовах воєнного стану. Показано, що з ухваленням Кодексу України з процедур банкрутства добросовісність перестала бути суто етичною категорією і набула значення процесуального та матеріально-правового стандарту поведінки боржника, кредиторів, арбітражного керуючого і держави. Наголошується, що воєнний стан, масова втрата майна, зупинення господарської діяльності, міграційні процеси та обмеження виконання договірних зобов'язань істотно ускладнюють реалізацію процедур неплатоспроможності та радикально змінюють контекст оцінки добросовісності учасників справ про банкрутство. Проаналізовано, як суди, зокрема Верховний Суд, застосовують принцип добросовісності при вирішенні питань, пов'язаних із посиланням на форс-мажорні обставини війни, поновленням процесуальних строків, оцінкою декларацій про майновий стан боржника – фізичної особи, виявленням фраздаторних правочинів боржника – юридичної особи, а також при перевірці правомірності рішень зборів кредиторів і дій арбітражних керуючих. Акцентовано на використанні доктрини *venire contra factum proprium* (заборона суперечливої поведінки) як інструменту запобігання зловживанням правами під «прикриттям» воєнного стану. Обґрунтовано, що воєнний стан одночасно посилює потребу у гнучкому, контекстному тлумаченні принципу добросовісності (з урахуванням об'єктивних наслідків війни) і вимагає від судів підвищеної чутливості до спроб недобросовісних учасників використати особливий правовий режим для уникнення відповідальності чи отримання необґрунтованих переваг. Зроблено висновок про доцільність подальшої формалізації обов'язку добросовісної поведінки в КУзПБ та про формування в судовій практиці специфічного «воєнного» стандарту добросовісності як передумови відновлення довіри до інституту банкрутства у воєнний і післявоєнний періоди.

Ключові слова: добросовісність, банкрутство, неплатоспроможність, воєнний стан, судове оскарження, фраздаторні правочини, *venire contra factum proprium*, військова юстиція.

The article examines the principle of good faith as a key reference point of the modern Ukrainian institution of bankruptcy and as an independent criterion of judicial control in martial law. It is shown that with the adoption of the Code of Ukraine on Bankruptcy Procedures, good faith has ceased to be a purely ethical category and has acquired the meaning of a procedural and substantive legal standard of behavior of the debtor, creditors, the arbitration manager and the state. It is emphasized that martial law, mass loss of property, cessation of economic activity, migration processes and restrictions on the fulfillment of contractual obligations significantly complicate the implementation of insolvency procedures and radically change the context of assessing the good faith of participants in bankruptcy cases. It is analyzed how courts, in particular the Supreme Court, apply the principle of good faith when resolving issues related to the reference to force majeure circumstances of war, the renewal of procedural deadlines, the assessment of declarations on the property status of a debtor – an individual, the detection of fraudulent transactions of a debtor – a legal entity, as well as when verifying the legality of decisions of creditors' meetings and actions of arbitration managers. The emphasis is on the use of the doctrine of *venire contra factum proprium* (prohibition of contradictory behavior) as a tool for preventing abuse of rights under the "cover" of martial law. It is substantiated that martial law simultaneously increases the need for a flexible, contextual interpretation of the principle of good faith (taking into account the objective consequences of war) and requires courts to be hypersensitive to attempts by unscrupulous participants to use a special legal regime to avoid liability or obtain unjustified advantages. The conclusion is made about the expediency of further formalizing the duty of good faith in the Code of Civil Procedure and the formation in judicial practice of a specific "military" standard of good faith as a prerequisite for restoring trust in the institution of bankruptcy in the war and post-war periods.

Key words: good faith, bankruptcy, insolvency, martial law, judicial appeal, fraudulent transactions, *venire contra factum proprium*, military justice.

Постановка проблеми. Реформування законодавства про банкрутство в Україні, кульмінацією якого стало ухвалення Кодексу України з процедур банкрутства (КУзПБ), істотно змінило підхід до врегулювання неплатоспроможності як юридичних, так і фізичних осіб. Одним із ключових наскрізних орієнтирів цих змін є принцип добросовісності, який поступово перетворюється з абстрактної етичної вимоги на реальний процесуальний та матеріально-правовий критерій поведінки учасників процедур банкрутства [1].

Актуальність теми зумовлена поєднанням двох кризових чинників: хронічної неплатоспроможності значної

частини суб'єктів господарювання та громадян і трансформації їх правового статусу в умовах воєнного стану. Запровадження воєнного стану, масові переміщення населення, втрата майна, призупинення діяльності підприємств та обмеження виконання договірних зобов'язань істотно ускладнюють як виконання боргових зобов'язань, так і реалізацію процедур банкрутства. У цих умовах принцип добросовісності перестає бути лише загальною засадою цивільного законодавства і перетворюється на ключовий критерій оцінки поведінки боржника, кредиторів та арбітражних керуючих, зокрема тоді, коли відповідні

дії чи рішення стають предметом судового оскарження. Особливо гостро постає питання, де проходить межа між об'єктивною неможливістю виконання зобов'язань через війну та свідомим зловживанням правами у процедурі банкрутства.

Стан наукової розробки проблеми можна охарактеризувати як фрагментарний і такий, що активно формується. У вітчизняній цивілістиці достатньо опрацьовані загальнотеоретичні аспекти добросовісності та заборони зловживання правом, зокрема у працях таких українських вчених, як Н.С. Кузнецова, І.В. Спасибо-Фатєєва, О.В. Дзера, В.І. Борисова, І.В. Жилінкова. Окремо досліджуються фраздаторні правочини й добросовісність боржника – фізичної особи у світлі Кодексу України з процедур банкрутства у роботах І.М. Кучеренка, Л.В. Назарової, О.С. Вронської та інших дослідників інституту неплатоспроможності. Натомість специфіка судового контролю за дотриманням принципу добросовісності в умовах воєнного стану, вплив особливого правового режиму на стандарти доказування, межі судового розсуду та критерії оцінки поведінки учасників процедур банкрутства залишаються розробленими лише частково. Це зумовлює потребу в комплексному дослідженні заявленої проблематики з урахуванням нових викликів, пов'язаних із воєнними діями, трансформацією економічних реалій і посиленням ролі суду в забезпеченні балансу інтересів боржника, кредиторів та держави.

Мета цієї статті – з'ясувати зміст принципу добросовісності у сфері банкрутства, показати його нормативні витопки, розкрити особливості застосування у процедурах неплатоспроможності, а також окреслити наслідки недобросовісної поведінки боржника, кредиторів та інших учасників провадження в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Вихідним пунктом для розуміння добросовісності у банкрутстві є загальні положення цивільного права. Стаття 3 Цивільного кодексу України відносить справедливості, добросовісності та розумності до загальних засад цивільного законодавства [2].

Добросовісність тут постає як базовий стандарт поведінки учасників цивільних правовідносин, що пронизує всі інститути приватного права – зокрема й інститут неплатоспроможності. Стаття 13 ЦК України встановлює межі здійснення цивільних прав і забороняє зловживання правом. Особа зобов'язана утримуватися від дій, які можуть порушити права інших осіб, а також від дій, вчинюваних з наміром завдати шкоди іншій особі [2].

Таким чином, добросовісність і заборона зловживання правом у цивільному праві – взаємопов'язані категорії, що безпосередньо проєктуються на сферу банкрутства.

У судовій практиці Верховного Суду добросовісність характеризується як стандарт поведінки, що включає чесність, відкритість, повагу до інтересів іншої сторони та передбачуваність власних дій з погляду можливого завдання шкоди контрагенту чи третім особам [3].

У сучасній українській цивілістичній літературі принцип добросовісності розглядається: як організуючий принцип приватного права, що конкретизує вимоги верховенства права; як критерій допустимості поведінки, який дозволяє суду відмежувати реалізацію права від його зловживання; як засіб «заповнення прогалин» у законі – через посилення на справедливість, добросовісність та розумність у разі відсутності прямої норми [4, с. 94-103].

У процедурі банкрутства цей принцип набуває додаткового змісту: він використовується не лише для оцінки договірної поведінки сторін, але й для перевірки процесуальної лояльності та коректності дій боржника, кредиторів, арбітражного керуючого, а також для запобігання фраздаторним (шкідливим для кредиторів) діям боржника [5].

КУЗПБ визначає, що його завданням є встановлення умов і порядку відновлення платоспроможності борж-

ника – юридичної особи або визнання її банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності фізичної особи.

При цьому в пояснювальній записці до КУЗПБ особливо наголошується на необхідності відбору «гідних» боржників – тобто таких, що потребують «другого шансу» і не використовують механізми банкрутства для ухилення від виконання зобов'язань. Для цього пропонувалися «тести на добросовісність» боржника, насамперед фізичної особи.

Отже, добросовісність у банкрутстві виконує такі ключові функції: гарантійна – забезпечує баланс інтересів боржника та кредиторів, запобігаючи використанню процедур банкрутства виключно як засобу уникнення боргів; фільтраційна – відсікає боржників, які недобросовісно формують борг або приховують активи, від можливості списання заборгованості; процесуально-запобіжна – стримує зловживання процесуальними правами (затягування, фіктивні правочини, маніпуляції з черговістю кредиторів тощо) [6].

У класичній доктрині, у тому числі зарубіжній, обов'язок діяти добросовісно у процедурах неплатоспроможності покладається не лише на боржника, а й на кредиторів, конкурсних/арбітражних керуючих та інших учасників. У Канаді, наприклад, введено загальний статутний обов'язок добросовісності всіх учасників інсолвенційних проваджень [7].

В Україні аналогічний підхід впливає з: загальних приписів ЦК України щодо добросовісності та заборони зловживання правом; положень КУЗПБ, які встановлюють спеціальні вимоги до добросовісності боржника – фізичної особи та покладають на кредиторів обов'язок діяти у рамках чесної конкуренції інтересів, не використовувати процедури для тиску чи блокування реструктуризації; а також із положень Закону України «Про адміністративну процедуру», який серед основних засад діяльності адміністративних органів закріплює принципи добросовісності, пропорційності, розсудливості та заборони зловживання владними повноваженнями, що в комплексі формує єдиний стандартизований підхід до належної, чесної та передбачуваної поведінки суб'єктів публічної та приватної владно-управлінської діяльності, у тому числі при реалізації процедур у сфері банкрутства [8; 9].

Поява у КУЗПБ інституту неплатоспроможності фізичних осіб (банкрутства громадян) зробила проблему добросовісності боржника особливо актуальною. Судова практика та позиція Верховного Суду однозначно акцентують, що добросовісність боржника – фізичної особи є визначальним критерієм для: порушення провадження у справі; затвердження плану реструктуризації боргів; надання боржнику «другого шансу» у вигляді списання залишку зобов'язань після завершення процедури [10].

Під добросовісністю боржника у цій сфері розуміють, зокрема: повноту і достовірність декларацій про майновий стан за останні роки (як правило, три роки до звернення до суду); відсутність умисного нарошування боргового навантаження напередодні звернення з заявою про неплатоспроможність; відкрити взаємодію з судом та арбітражним керуючим – своєчасне надання документів, пояснень, відсутність приховування активів або доходів; сумлінне виконання процесуальних обов'язків – явка у суд, участь у зборах кредиторів, надання інформації.

У судових рішеннях Верховного Суду неодноразово зазначалося, що декларація про майновий стан боржника – фізичної особи є індикатором його добросовісності: недостовірність або істотні прогалини у відомостях можуть трактуватися як ознака недобросовісної поведінки і слугувати підставою для відмови у списанні боргу або закриття провадження [10].

В умовах повномасштабної війни суди окремо враховують вплив воєнних дій на фінансовий стан боржника,

однак і тут важливою залишається саме чесність декларування: навіть майно, яке знищене чи втрачено, має бути зазначене боржником, що демонструє його сумлінне ставлення до процедури.

Щодо юридичних осіб, добросовісність боржника тісно пов'язана з поведінкою його органів управління (керівника, учасників, бенефіціарів). У практиці Верховного Суду все частіше фіксуються ситуації, коли: укладаються фраздаторні правочини (знижений продаж активів, виведення майна, створення переваг окремим кредиторам); здійснюється штучне нарощування заборгованості перед афілійованими особами; змінюється структура власності чи управління без економічного сенсу, виключно для ускладнення задоволення вимог кредиторів [10].

У постановах Великої Палати Верховного Суду фраздаторні правочини прямо пов'язуються з порушенням принципу добросовісності: дії боржника, спрямовані на виведення активів або створення необґрунтованої переваги окремому кредитору, визнаються такими, що суперечать засадам цивільного законодавства й добросовісності.

Законодавець, своєю чергою, реагує на ці виклики, розширюючи можливості оспорування правочинів боржника, укладених до відкриття провадження, і застосування до керівника чи контролюючих осіб солідарної відповідальності у разі доведення до банкрутства або недобросовісного ведення справ [11].

Принцип добросовісності у банкрутстві не є одностороннім. Як у національній, так і в зарубіжній практиці визнається, що кредитори також зобов'язані діяти чесно, послідовно та утримуватися від зловживання процесуальними правами.

Прикладами недобросовісної поведінки кредиторів у процедурі банкрутства можуть бути:

- ініціювання провадження виключно з метою тиску на боржника, без реального наміру отримати задоволення вимог;

- узгоджені дії групи кредиторів, спрямовані на блокування затвердження плану реструктуризації в інтересах одного з них;

- подання завідомо необґрунтованих вимог з розрахунком на включення до реєстру для впливу на процедуру.

У зарубіжній (особливо канадській) практиці суди прямо вказують, що кредитори повинні діяти добросовісно навіть до початку інсолвенційної процедури – їхня передпроцедурна поведінка може мати значення для оцінки правових наслідків у подальшому провадженні [12].

В українському праві прямої норми про «обов'язок добросовісності кредитора» у КУЗПБ немає, але така вимога випливає з: загальних положень ЦК України про межі здійснення цивільних прав; засад судочинства та принципу недопустимості зловживання процесуальними правами; принципів здійснення адміністративних процедур.

У практиці Верховного Суду активно застосовується доктрина *venire contra factum proprium* (заборона суперечливої поведінки), що ґрунтується на принципі добросовісності. Вона означає, що учасник не може посилаватися на свої права, діючи всупереч власній попередній поведінці, якщо інша сторона розумно покладалася на цю поведінку [13].

У справах про банкрутство ця доктрина використовується, наприклад, коли: боржник спочатку визнає обсяг та структуру боргу, а згодом, уже після відкриття провадження, намагається заперечити очевидні факти; кредитор тривалий час погоджується з певним порядком погашення боргу або забезпечення, але пізніше оскаржує його лише для отримання переваги перед іншими кредиторами.

Такі суперечливі дії розглядаються судами як недобросовісні й не заслуговують на правовий захист.

Принцип добросовісності у процедурі банкрутства

має подвійний характер: як загальна засада цивільного законодавства (ст. 3, 13 ЦК України); як спеціальний критерій поведінки учасників процедур неплатоспроможності, насамперед боржника – фізичної особи. У КУЗПБ добросовісність боржника – фізичної особи виступає визначальним критерієм для застосування реабілітаційних інструментів, зокрема списання залишку боргів після завершення процедури. Судова практика виходить з того, що право на «другий шанс» має лише той боржник, який чесно декларує свій майновий стан, не приховує активів і сумлінно виконує процесуальні обов'язки.

Щодо боржників – юридичних осіб, добросовісність проявляється у відсутності фраздаторних правочинів, прозорості фінансових операцій та коректному ставленні до кредиторів. Порушення цього принципу тягне оспорування правочинів, можливість притягнення до відповідальності керівників і контролюючих осіб, а також відмову у затвердженні планів санації чи мирових угод.

Принцип добросовісності поширюється і на кредиторів, і на арбітражних керуючих, які повинні уникати зловживання процесуальними правами та забезпечувати баланс інтересів усіх учасників. Недобросовісна поведінка може призвести до відмови у задоволенні вимог, відсторонення від участі у процедурі або інших негативних наслідків.

Доктрина *venire contra factum proprium* (заборона суперечливої поведінки), активно застосовувана Верховним Судом, є практичним інструментом реалізації принципу добросовісності в банкрутстві: вона не дозволяє сторонам змінювати позицію всупереч власній попередній поведінці, якщо це шкодить іншій стороні.

Порівняльно-правовий аналіз свідчить, що світова тенденція полягає у поступовій формалізації обов'язку добросовісності в інсолвенційному законодавстві. Для України доцільним видається подальше нормативне уточнення цього принципу в КУЗПБ (наприклад, через окрему статтю або загальну норму про обов'язок добросовісної поведінки всіх учасників провадження) з урахуванням вже напрацьованих підходів судової практики.

У підсумку можна стверджувати, що дотримання принципу добросовісності у процедурах банкрутства є не лише моральною, а й чіткою юридичною вимогою. Воно визначає доступ до реабілітаційних механізмів для боржника, справедливий розподіл активів для кредиторів і загалом – довіру до інституту банкрутства як цивілізованого способу розв'язання проблем неплатоспроможності.

В умовах воєнного стану принцип добросовісності у процедурах банкрутства набуває особливої «чутливості» та стає одним із ключових орієнтирів для суду під час розгляду скарг на дії учасників провадження. Воєнний стан як особливий правовий режим, запроваджений у зв'язку зі збройною агресією російської федерації проти України, передбачає не лише розширення повноважень органів влади, а й тимчасове обмеження прав та інтересів юридичних і фізичних осіб [14], що неминує впливає на платоспроможність боржників, можливості кредиторів реалізувати свої права й на сам порядок здійснення процедур банкрутства.

По-перше, війна стала типовою форс-мажорною обставиною, що прямо визнається Торгово-промисловою палатою України у загальному листі від 28.02.2022 [15].

Однак судова практика, у тому числі у господарських справах, послідовно підкреслює: сам по собі факт існування війни чи наявності цього листа не звільняє боржника автоматично від виконання зобов'язань і не виправдовує будь-яку процесуальну пасивність. Необхідно довести причинний зв'язок між воєнними подіями та неможливістю виконати конкретне зобов'язання, а також продемонструвати добросовісні спроби мінімізувати негативні наслідки [16].

У справах про банкрутство це безпосередньо відбивається на оцінці судом того, чи чесно боржник і кредитори

посилаються на форс-мажор, і стає предметом судового оскарження рішень щодо визнання/невизнання таких обставин.

По-друге, процесуальний аспект. Введення воєнного стану не зупинило перебіг процесуальних строків у справах, у тому числі про неплатоспроможність [16; 17].

Водночас Верховний Суд та господарські суди визнають, що обставини, пов'язані з війною (неможливість пересування, перебування на окупованій території, перебої поштового зв'язку, повітряні тривоги тощо), можуть бути поважними причинами пропуску строків на подання заяв, оскарження ухвал, подання вимог кредиторів, що створило цілий пласт спорів, у яких сторони оскаржують відмову суду поновити строки, а суди фактично перевіряють добросовісність процесуальної поведінки: чи вжила особа усіх можливих заходів для своєчасного звернення (користування «Електронним судом», альтернативні канали зв'язку, оперативне повідомлення про перешкоди). Застосовуючи напрацьовані підходи до принципу добросовісності й заборони зловживання процесуальними правами, суди дедалі частіше відмовляють у поновленні строків тим учасникам, які під прикриттям війни фактично демонструють байдужість до ходу справи [18].

По-третє, воєнний стан спричинив точкові зміни до КУЗПБ, які самі по собі стали підґрунтям для судових спорів. До Прикінцевих та перехідних положень Кодексу введено норму, за якою на час дії воєнного стану та протягом двох років після його припинення забороняється відкриття проваджень у справах про банкрутство щодо окремих категорій державних компаній – операторів критичної інфраструктури, чий частки були примусово відчужені, і де державі належить понад 50 %. Відкриті до того провадження щодо таких боржників підлягають закриттю на будь-якій стадії [19].

У результаті виникають ситуації, коли кредитори оскаржують ухвали про закриття справ саме через те, що вважають застосування цих обмежень несумісним із принципом добросовісності держави як учасника цивільних відносин. Хоча загальні суди не можуть ігнорувати пряму норму закону, при тлумаченні і застосуванні цих обмежень вони змушені зважувати співвідношення публічного (оборонного) інтересу та добросовісних очікувань кредиторів, що знову ж таки виводить на перший план принцип добросовісності як оціночний критерій.

По-четверте, війна радикально змінила соціальний портрет боржника – фізичної особи: внутрішньо переміщені особи, військовослужбовці, громадяни, що втратили житло й бізнес на окупованих територіях. Дослідження 2023–2025 років, присвячені неплатоспроможності фізичних осіб у період воєнного стану, фіксують, що чинний КУЗПБ майже не враховує особливості правового статусу цих категорій боржників, а тому саме суд, спираючись на принцип добросовісності, змушений «підтягувати» стандарт оцінки поведінки боржника до реалій війни.

У скаргах на відмову у відкритті провадження чи на закриття справ через нібито недобросовісну поведінку боржника ключовим стає питання: чи дійсно він приховував майно, маніпулював зобов'язаннями, чи ж об'єктивно не міг надати документи або забезпечити участь у процедурі через бойові дії, окупацію, мобілізацію.

По-п'яте, воєнний стан активізував і ризики зловживань у процедурах банкрутства з боку як боржників, так і кредиторів. Доктринальні дослідження інституту банкрутства у період війни звертають увагу на спроби боржників використати воєнні обмеження й мораторії для

«зачистки» боргів без реальної реабілітації, а кредиторів – для агресивного тиску попри явні воєнні перешкоди для діяльності боржника.

Оскаржуючи дії арбітражних керуючих, рішення зборів кредиторів чи ухвали про затвердження планів санації, сторони фактично змушують суд дедалі частіше прямо посилатися на принцип добросовісності й доктрину заборони суперечливої поведінки як на самостійні підстави для перевірки правомірності рішень в умовах воєнного стану.

Висновок. Таким чином, воєнний стан не лише ускладнив фактичне виконання зобов'язань і реалізацію процедур банкрутства, а й істотно змістив акценти судового контролю: питання добросовісності учасників процедур стало однією з центральних підстав для судового оскарження рішень і дій у справах про неплатоспроможність. Судова практика крок за кроком формує специфічний «воєнний» стандарт добросовісності, у якому поєднуються повага до об'єктивних наслідків війни та нетерпимість до спроб критися воєнним станом задля зловживань у банкрутстві.

Узагальнюючи викладене, слід констатувати, що принцип добросовісності в сучасному українському правопорядку перетворився на один із базових критеріїв оцінки поведінки учасників процедур банкрутства, а в умовах воєнного стану – на ключовий інструмент судового контролю. Його нормативними витоками є загальні засади цивільного законодавства (справедливість, добросовісність, розумність), приписи про заборону зловживання правом, спеціальні положення КУЗПБ щодо неплатоспроможності фізичних осіб, а також принципи, закріплені у Законі України «Про адміністративну процедуру». У сукупності це формує єдиний *standard* належної поведінки боржника, кредиторів, арбітражних керуючих і держави як учасника майнових відносин.

Воєнний стан істотно модифікував контекст застосування цього принципу. З одного боку, війна об'єктивно ускладнює виконання зобов'язань, породжує форс-мажорні обставини, призводить до втрати майна, зміни статусу боржників та кредиторів, запровадження особливих обмежень щодо окремих категорій боржників. З іншого боку, саме в цих умовах зростає ризик зловживань – як з боку недобросовісних боржників, які намагаються використати війну як «щит» від відповідальності, так і з боку кредиторів, що вдаються до надмірного тиску, ігноруючи реальні воєнні перешкоди.

Тому суд, розглядаючи скарги на дії чи рішення в процедурах банкрутства, змушений не лише формально застосовувати норми права, а й активно спиратися на принцип добросовісності та доктрину *venire contra factum proprium* як на самостійні критерії оцінки поведінки сторін. Саме через призму добросовісності оцінюється посилення на форс-мажор, клопотання про поновлення процесуальних строків, запровадження законодавчих обмежень щодо окремих боржників, характер участі кредиторів та арбітражних керуючих у процедурі.

У перспективі подальший розвиток судової практики та точкове вдосконалення КУЗПБ мають закріпити сформований у воєнний період «особливий» стандарт добросовісності, який поєднує повагу до об'єктивних наслідків війни з принциповою нетерпимістю до будь-яких форм зловживань у сфері банкрутства. Це є необхідною передумовою відновлення довіри до інституту неплатоспроможності та забезпечення справедливого балансу інтересів боржника, кредиторів і держави як у воєнний, так і в післявоєнний період.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Сакара Н.Ю. Принцип добросовісності та зловживання процесуальними правами. URL.: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2022_prezent/Prezent_Princ_dobroso.pdf

4. Ткачук А. О. Принцип добросовісності учасників цивільного судочинства та заборона зловживання цивільними процесуальними правами. *Проблеми законності*. 2018. Вип. 141. С. 94–103.
5. Банасько О. Фраудаторні правочини у процедурі банкрутства (неплатоспроможності) у судовій практиці Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду та Великої Палати Верховного Суду URL.: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/Prezent_fraudat_pravoch_1.pdf
6. Погребняк С. Неплатоспроможність фізичних осіб: процесуально-правовий та матеріально-правовий аспекти принципу добросовісності. URL.: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/Prez_Volodymur_Pogrebnak_dobrosovisnist_.pdf
7. Sahni R. Si. The New Duty of Good Faith in Canadian Insolvency Proceedings URL.: <https://www.bennettjones.com/Insights/Blogs/The-New-Duty-of-Good-Faith-in-Canadian-Insolvency-Proceedings>
8. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
9. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 06 лютого 2025 року у справі № 918/1054/23 URL.: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125027363>
10. Жуков С. Особливості визнання боржника банкрутом і введення процедури погашення боргів боржника: судова практика. URL.: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezent_osobl_vuzn_bankr.pdf
11. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 № 14 (у редакції Наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 1361). URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/card/v1361665-10>
12. Good Faith in Insolvency and Restructuring: At The Intersection of Civilian and Common Law Paradigms, at a Fork in the Road or in a Merging Lane?, 2020 CanLII Docs 3598 URL.: https://www.canlii.org/en/commentary/doc/2020CanLII Docs3598?utm_source=chatgpt.com#lfragment/BQCwhgziBcwMYgK4DsDWszlQewE4BUBTADwBdoByCgSgBpItTCIBFRQ3AT0otokLC4EbDtyp8BQkAGU8pAELcASgFEAMi oBqAQQByAYRW1SYAEbRS2ONWpA
13. ОГЛЯД судової практики Верховного Суду щодо застосування принципу доброї совісті та доктрини venire contra factum proprium у цивільних спорах (Рішення ВС за 2018-2023 рр.) URL.: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/Oglyad_KCS_dobra_sovist.pdf?utm_source
14. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
15. Всім кого це стосується: Лист Торгово-промислової палати України від 28.02.2022 № 2024/02.0-7.1 URL.: <https://ucci.org.ua/uploads/files/621cba543cda9382669631.pdf>
16. Лукомська О. Форс-мажорні обставини в умовах воєнного стану. Судова практика Верховного Суду URL.: <https://so.supreme.court.gov.ua/authors/856/forsmazhorni-obstavyny-v-umovakh-voiennoho-stanu-u-vyrishenni-hospodarskykh-sporiv-sudova-praktyka-khs-vs>
17. Неплатоспроможність фізичних осіб в умовах воєнного стану: аналітичний звіт. 2025. URL.: <https://www.pravojustice.eu/storage/app/uploads/public/683/eb8/879/683eb8879921d194194285.pdf>
18. Запара А.Є., Легеза Ю.О. Система інформаційних компетентностей публічних службовців. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Випуск 2. С. 32-35
19. Банасько О. Актуальна судова практика Верховного Суду в справах про банкрутство в умовах воєнного стану https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2024/Prezent_25_10_2024_bankrystvo_voen_stan.pdf